

Zápis ze semináře „Hlavní zjištění o implementaci společného vzdělávání“

C 081, dne 26. března 2018, 14.00 hod.

Karmelitská 5, Praha 1

1. Zahajovací proslov – Ing. Robert Plaga, Ph. D
2. Prezentace hlavních závěrů analýzy společného vzdělávání – Mgr. Jaroslav Faltýn
3. Vybrané aspekty implementace společného vzdělávání v období říjen 2017 – leden 2018 – Mgr. Tomáš Zatloukal
4. Diskuze, návrhy opatření úpravy společného vzdělávání
5. Závěr

1. Zahajovací proslov – Ing. Robert Plaga, Ph. D

Seminář „Hlavní zjištění o implementaci společného vzdělávání“ zahájil pan ministr, který přítomné seznámil s cílem dnešního jednání – zaměření se na finanční úpravy a věcné aspekty společného vzdělávání a seznámení se s tvrdými daty, na jejichž základě je zapotřebí započít diskuzi a provést jakékoliv korekce a revize.

2. Prezentace hlavních závěrů analýzy společného vzdělávání – Mgr. Jaroslav Faltýn

Analýza implementace společného vzdělávání od 1. 9. 2016 do 31. 10. 2017 poukázala na tyto skutečnosti:

Mateřské školy

- dlouhodobým trendem je snižující se podíl dětí se Z16/9 vzdělávajících se ve speciálních třídách MŠ – tento podíl činil ve školním roce 2015/16 74 %, ve školním roce 2016/2017 již jen 65 %
- z pohledu celkových počtů dětí se SVP navštěvuje MŠ ve školním roce 2017/2018 celkem 14 101 takových dětí, což je o 1536 (12 %) více, než ve školním roce 2016/2017
- v běžných třídách MŠ je vzděláváno 65 % žáků se zdravotním postižením (znevýhodněním)
- u MŠ dominuje především 3. stupeň podpory (64 % dětí se Z16/9) následovaný 4. stupněm (20 %)
- vysoké nárůsty lze při meziročním srovnání zaznamenat především u počtů AP, kteří jsou jedním z PO poskytovaných dětem ve 3 a vyšším stupni podpory. K 30. 9. 2017 vykázaly MŠ 2963 AP, kteří odpovídali 2205,6 úvazku. Z celkového součtu úvazků AP vykázaného všemi školami (12 406,9) tak připadalo téměř 18 % na MŠ. Meziroční nárůst pak činí 599,8 úvazků (37 %).
- ve školním roce 2016/17 vykázaly MŠ téměř 6 tisíc PO (9 % ze všech školami a školskými zařízeními vykázaných PO), z toho téměř 86 % s požadavkem na finanční prostředky. Finanční požadavky MŠ na PO představovaly zhruba 16 % všech finančních požadavků uplatněných školami a školskými zařízeními (297 mil. Kč z 1,921 mld. Kč)
- nejčastěji vykazovaným PO byl ze strany MŠ AP sdíleny ve škole (úvazek 0,50) – celkem se jednalo o 433 případů, z nichž 404 (93 %) bylo spojeno s požadavkem na finanční prostředky
- ze všech finančních nákladů na PO v MŠ představovaly náklady do speciálních MŠ 10 %

Základní školy

- dlouhodobě lze pozorovat trend v postupném přesunu žáků se SVP z ryze speciálních ZŠ do běžných ZŠ - snižující se podíl žáků se Z16/9 vzdělávajících se ve speciálních ZŠ činil ve školním roce 2015/16 30 %, loni 28 % a v letošním roce již jen 23 %
- meziročně došlo k nárůstu počtu žáků se Z16/9 o více než 17 % (tj. o 13 987 žáků; ve vztahu ke školnímu roku 2015/16 o téměř 22 %, tj. o 16 914 žáků). Jedná se o dlouhodobý trend, do něž se promítají především nárůsty žáků s diagnostikovanými vývojovými poruchami učení a chování, s vadami řeči a v posledním roce se souběžným postižením více vadami
- dramatický nárůst počtu žáků s diagnostikovanými vývojovými poruchami učení a chování – v případě vývojových poruch učení došlo ve srovnání s předchozím školním rokem k nárůstu o 7 415 žáků, resp. o 20 % (ve srovnání se školním rokem 2015/16 dokonce o 8 172, tj. téměř o 23 %). U vývojových poruch chování pak došlo ve srovnání s předchozím školním rokem k nárůstu o 3 675 žáků, o více než 40 % (ve srovnání se školním rokem 2015/16 dokonce o téměř 63 %)
- mezi školním rokem 2016/2017 a 2017/18 došlo k poměrně masivnímu nárůstu celkového počtu žáků se SVP, a to o 26 %
- dochází k postupné implementaci systému nových diagnostik – počty žáků se SVP v relativním vyjádření narostly významně ve všech sledovaných kategoriích, a to i ve zcela nových, kde SVP spočívají v odlišném kulturním prostředí žáka nebo v jeho odlišných životních podmínkách
- z PO lze zaznamenat vysoké nárůsty především u počtů AP – k 30. 9. 2017 vykázaly ZŠ 13 660 AP, kteří odpovídali 9 308,8 úvazku. Z celkového součtu úvazků AP vykázaného všemi školami (12 406,9) tak připadalo téměř 75 % na ZŠ. Meziroční nárůst pak činí 2 812,5 úvazků (43 %).
- z celkového počtu 97 365 PO jich bylo 84 631, tj. 87 % poskytováno v běžných ZŠ
- nejčastěji poskytovanými PO byly hodinová pedagogická intervence ve škole (14 923), hodinový předmět speciálně pedagogické péče (7 610) a AP sdílený ve škole s úvazkem 0,50 (6 107)
- nejvíce PO bylo poskytováno žákům s těmito znevýhodněními: středně závažné poruchy učení (23 200), lehké mentální postižení (11 842) a dlouhodobé SVP vyplývající ze zdravotního stavu či jiných okolností (8 457)
- u 11 289 žáků se středně závažnými poruchami učení jako hlavním/prvním znevýhodněním (bez ohledu na souběžné postižení více vadami) byly nejčastěji poskytovanými PO hodinová pedagogická intervence ve škole (6 043) a hodinový předmět speciálně pedagogické péče (3 975)
- pro 5 351 žáků se sociálním znevýhodněním bylo poskytováno celkem 14 715 PO - nejčastěji poskytovanými PO byly hodinová pedagogická intervence ve škole (1 871), AP sdílený ve škole s úvazkem 0,50 (912) a AP sdílený ve škole s úvazkem 0,75 (827)
- pro celkem 502 nadaných žáků bylo poskytováno celkem 1 346 PO – nejčastěji poskytovanými PO byly hodinová pedagogická intervence ve škole (140) a alternativní učebnice (112)
- ve školním roce 2016/17 bylo v ZŠ vykázáno téměř 55 tisíc PO (86 % všech školami a školskými zařízeními vykázaných PO), z toho více než 46,5 tisíce (85 %) s požadavkem na finanční prostředky. Finanční požadavky ZŠ na PO představovaly zhruba 78 % všech finančních požadavků uplatněných školami a školskými zařízeními (1,490 mld. Kč z 1,921 mld. Kč)
- zatímco speciální ZŠ představují v ČR jen 8 % ze všech ZŠ, z pohledu poskytování PO na tomto systému participují relativně více než školy běžné, neboť ve finančním vyjádření činí jejich požadavky více než 14 % z celkových finančních nároků ZŠ

Závěry společné pro všechny stupně vzdělání:

- dlouhodobým trendem je snižování počtu žáků ve speciálních školách a jejich odliv do škol běžných – nelze tudíž potvrdit, že ve speciálních školách ubývá dětí v důsledku implementace inkluze
- počet AP ve všech školách v posledních letech nepřetržitě roste – ŠPZ ve spolupráci se školou a zákonným zástupcem volí tuto formu personální podpory nejčastěji, ačkoliv není vždy tou jedinou a často i vhodnou možností podpory žáka
- významně narůstá počet žáků se specifickými vývojovými poruchami učení a chování – to může být důsledkem kategorizace podpory podle míry obtíží žáka, protože nyní mají i žáci s nižším stupněm tohoto znevýhodnění nárok na PO
- systém PO v drtivé většině případů využívají především ZŠ
- nejčastěji vykázaným PO byla hodinová pedagogická intervence, přičemž nejnákladnějšími byla PO typu AP
- nejčastěji vykázanými POB byly Speciální didaktické (manipulační) pomůcky pro výuku čtení a psaní, nejnákladnějším POB byly Speciální učebnice pro výuku žáků s mentálním postižením
- v Doporučeních pro vzdělávání žáků se SVP dlouhodobě přetrvává problém transformace závěrů posuzování potřeb žáka do užitečného sdělení pro pedagogy
- v Doporučení pro vzdělávání žáků se SVP se objevují pochybení v souvislosti s AP (nejnákladnějším PO) - často není uveden důvod proč je AP poskytován a co má v práci s žákem zajišťovat

Podrobnější informace o analýze implementace společného vzdělávání jsou k nalezení na těchto internetových stránkách: <http://www.msmt.cz/prvni-rok-spolecneho-vzdelavani-hlavni-zavery-druhe-analyzy>.

3. Vybrané aspekty implementace společného vzdělávání v období říjen 2017 – leden 2018

– Mgr. Tomáš Zatloukal

ČŠI se zaměřila na kvalitativní vyhodnocení skutečnosti, jak se podařilo parametry společného vzdělávání uplatnit v praxi. Inspekční činnost se zaměřila na tyto oblasti: diagnostika, využívání PO a problematika práce AP. Veškerá zjištění, která proběhla v 359 MŠ, 323 ZŠ a 92 SŠ, jsou také uvedena v Tematické zprávě ČŠI.

- ČŠI se v první polovině školního roku 2017/18 zaměřila na 2 oblasti – spolupráce učitelů a AP ve třídě a sledování skutečných nákladů na materiální PO
- personální podmínky ve školách: podíl zastoupení specializovaných pozic – podíl výchovných poradců a školních metodiků prevence se jeví jako dostačující (tato pozice bývá často kumulována), ostatní specializované pozice – disproporce mezi předškolním, základním a středním vzděláváním, vysoký podíl zastoupení AP
- vzdělání AP:
 - nejvyšší podíl zastupují AP se středním vzděláním s maturitou, významný podíl AP je s vysokoškolským vzděláním, AP se základním vzděláním je minimum
 - kvalifikace AP – nejvyšší podíl získané kvalifikace je daný 120 hodinový kurz "Studium pro asistenty pedagoga" (jeví se jako ne zcela dostačující)
 - rizikem je podíl osob, kteří žádnou kvalifikaci pro AP nezískali – 1/5 AP
- role AP při výuce – tři základní podoby spolupráce:
 - 1) dominantní role učitele, pomocná role AP
 - 2) role učitele a AP je vyvážená

3) dominantní role AP

- ze zjištění vyplývá, že AP mnohdy dělá i takové aktivity, pro které není kvalifikován – v 65 % ZŠ, v 30 % MŠ, 42 % SŠ
- zastoupení jednotlivých typů PO:
 - a) personální opatření – AP – nejnákladnější opatření, vysoký podíl zejména v ZŠ, ale také MŠ
 - b) materiální opatření – kompenzační pomůcky, speciální učebnice – zastoupeno ve významném podílu škol
 - c) úprava organizace obsahu – zastoupeno ve významném podílu škol
- sledování skutečných nákladů PO – bylo sledováno za jaké skutečné náklady školy PO pořizují a na základě tohoto bylo zjištěno, že finanční prostředky nejsou zcela využity
- v případě pořizování kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a pomůcek a softwarového a IT vybavení jsou reálné ceny často odlišné od doporučených cen. Ušetřené prostředky školy nevracejí, ale používají je pro dofinancování jiných pomůcek a vybavení.

Celá tematická zpráva ČŠI je k nalezení na tomto odkazu:

<http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Vybrane-aspekty-implementace-spolecneho-vzdelavani>

4. Diskuze, návrhy opatření úpravy společného vzdělávání

PM dává prostor pro reagování na odprezentované analytické studie.

Mgr. Sárközi: Poznává, že v průběhu analýz neslyšel pojem speciální pedagog (poukazuje na fakt, že má vzdělávat speciální pedagoga, ne asistent pedagoga), zároveň pokládá dotaz, zda se v rámci inkluze žákovi se SVP dostává kvalitního vzdělání speciálním pedagogem.

PM: Analýza ČŠI nepostrádala kategorii speciálního pedagoga (personální podmínky).

Mgr. Zatloukal: Role speciálních pedagogů je nezastupitelná, je však otázkou, zda je jejich počet dostačující.

PhDr. Zapletalová: Bylo odučeno 5500 hodin předmětů speciálně pedagogické péče – je tedy evidentní, že speciální pedagogové jsou přítomni při vzdělávání; rovněž byly vytvořeny šablony pro školy, kde jsou jak speciální pedagogové, tak školní psychologové.

Bc. Čermáková: Upřesnit zda je školní speciální pedagog speciálním pedagogem, který pracuje s dítětem ve třídě nebo je to speciální pedagog, který pracuje ve školském poradenském zařízení.

Mgr. Faltýn: Speciální pedagog má v systému své místo a momentální snahou je přetavit princip kvantity na princip kvalitativní – snaha o to, aby AP nebyl AP žáka, ale byl asistentem, který bude fungovat na kolektivním principu. Je snahou prostředky spíše nasměřovat do podpor, které zaručují zvýšení kvality. S tímto souvisí také požadavek na zvyšování počtů speciálních pedagogů a snižování počtů AP ve vzdělávacím procesu.

Mgr. Moree: Zatěžujícím faktorem v inkluzivním vzdělávání je velká administrativní zátěž, existují konkrétní plány pro snížení této administrativní zátěže?

Mgr. Faltýn: Snižování administrativní zátěže se bude směřovat do oblasti dokumentů, které jsou v současnosti přílohou vyhlášky; dokumenty jako je PLPP a IVP je snahou přesunout mimo vyhlášku č. 27/2016 Sb. a administrovat je do elektronické podoby.

Mgr. Odehnal: Požadavek vytvoření analýzy, která by poukazovala na to, jak si žáci vedou v tomto nastaveném systému (chybí vyhodnocení, na kolik PO žáky podporují) – obava z faktu, že žáci nedostanou potřebné kvalifikované vzdělání – jaká je efektivita systému?

Mgr. Faltýn: Otázka podstatná, nicméně předčasná, momentálně se vyhodnocuje proces implementace.

Mgr. Zatloukal: Na vyhodnocení efektivit je ještě příliš brzy. Je zapotřebí dát určitý časový odstup, aby se mohlo vyhodnotit, zda (a jaký) PO měly dopad.

Mgr. Zilcher: Speciální pedagog má místo ve školském poradenském zařízení – jedná se pouze o jednu z částí náplně práce, většinu času tráví při intervenci s dítětem.

Mgr. Laurenčíková: Plánuje MŠMT nějaká konkrétní opatření ohledně AP? – např. standardizace práce AP, kvalitnější metodická a systematická podpora; data z analýz rovněž poukázala na rozdíly v systémech a úrovních vzdělávání – má MŠMT plán, jak podpořit vyrovnaní rozdílů?

Mgr. Faltýn: Vzdělávání AP souvisí se zákonem o pedagogických pracovnících, který projde novelizací, přičemž náš záměr je, aby standard práce AP byl upřesněn a vypracovány podklady pro jejich další vzdělávání.

Mgr. Svoboda: Položil dotaz, zda MŠMT uvažuje, že by pozici školního speciálního pedagoga nějakým způsobem více ukotvila a financovala – stálost podpory na školách by velmi pomohla.

PM: Tato pozice má v systému své místo, aktuálně je požadavek saturován z evropských prostředků, přičemž posléze bude muset přejít do národního financování.

Mgr. Jedličková: Je položen dotaz, zda se plánují změny ve výkazu R44, který je velmi nepřehledný a nedá se do něj vstupovat.

Mgr. Jelen: Výkaz se přizpůsobuje novým námětům, konkrétní připomínku lze probrat mimo jednání (pro přesné ujasnění o jaký problém se jedná).

Mgr. Novák: Požadavek zpřístupnění podrobnějších datových zdrojů – např. u jakých identifikátorů došlo k danému navýšení, případně jaké pohyby jsou meziregionální tak, aby za poradny mohli dát vysvětlující komentář.

Mgr. Faltýn: Vzhledem k nedostatku časového prostoru, prosí o písemnou specifikaci.

PM: MŠMT nechce rušit speciální školy – čerpání PO v první fázi ukázalo, že i speciální školy, které jsou financovány normativně, jsou podfinancovány (nelze dělat rozdíly s běžnými školami – všechno jsou prvky jedné vzdělávací soustavy). PM vyslovil požadavek hledání vyváženosti ve zkvalitnění systému na obou stranách.

Ing. Rathouský: Jakým způsobem se bude podporovat integrace skupinová?

Mgr. Faltýn: Skupinová integrace má svou podporu, je zapotřebí ji zohlednit při revizi AP.

Mgr. Laurenčíková: Dříve neexistoval kvalitní systém podpory dětí se sociálním znevýhodněním, což se v dnešní době již zlepšilo – právo na vzdělání a rovnost šancí garantoval zákon už v r. 2004.

Mgr. Zilcher: Akreditační požadavky neumožňují didaktické vedení na VŠ, neuvažuje MŠMT o zřízení nové pozice koordinátora inkluze, který by byl schopen mít zodpovědnost za to, že na škole se učí jinými metodami a byl by nositelem know how, který by koordinoval podporu žáků?

Mgr. Foist: Dotaz se zaměřuje na rodiče a žáky se sociálně problematických lokalit – neuvažuje se o změně legislativy ve smyslu usnadnění životní situace těmto rodičům, např. posílením role školního psychologa či poskytováním poradenské služby na školách v těchto lokalitách? Vysloven požadavek na změnu kurikula studentů pedagogických fakult.

PM: Již je první sociální akreditace, která dává na UK možnost státnímu orgánu zasahovat do kurikula. VŠ budou reagovat na potřeby škol (uvnitř systému), přikázat jim to však nelze.

Mgr. Doležilová: Vysloven požadavek revize přílohy vyhlášky č. 27/2016 Sb. – objevuje se zde duplikování a nesmyslné či protizákonné údaje; některé náležitosti elektronického formuláře nejsou shodné s přílohou právního předpisu – výrazně tuto informaci zohlednit; OA nelze brát jako formu podpůrného opatření – jedná se o sociální službu, nikoliv PO – ŠPZ není oprávněno o tomto rozhodovat.

Mgr. Faltýn: Dané podněty ke zmíněným formulářům se jistě zohlední, prosíme o zkonkretizování návrhů a zaslání.

Mgr. Sárközi: Jak dlouho trvá, když nastoupí žák do 1. třídy, než dostane přidělené PO ve formě AP? Poukazuje dále na fakt, že dle statistických údajů je vzdělání méně kvalitní, než bylo.

Mgr. Faltýn: Nevidí žádné rozpory a důvody, proč by vzdělávání žáka mělo být nekvalitní, čísla je dokladován přirozený vývoj.

Mgr. Třískalová: Žák má PO od 1. 9., nezvládá-li osnovy ZŠ, přejde do speciální školy během 1 měsíce.

Mgr. Sárközi: Vyžaduje statistiku, ne jeden individuální, konkrétní příklad.

PhDr. Zapletalová: Daná statistika existuje (v porovnání let 2015, 2016, 2017) a je možné ji poskytnout k nahlédnutí.

Mgr. Faltýn: Mnoho dotazů a podnětů k vyhlášce č. 27/2016 Sb., které MŠMT získalo, směřovalo do těchto oblastí (přehled konkrétních opatření):

- v současné době je snaha MŠMT, aby se princip využívání AP posunul k principu AP sdíleného, s čímž souvisí odlišení těchto typů AP. První typ AP se má zaměřovat na činnosti související s pomocí se sebeobsluhou, druhý typ AP má zajišťovat pedagogickou podporu. Někdy je ve třídě vysoký počet AP, což se stává rušivým faktorem a nabourává celý pedagogický proces – návrh: sdílení asistentů (celkový počet pedagogů ve třídě),
- oblast personální podpory – určit primárně pro určité druhy zdravotního postižení,
- oblast, jež směřuje k omezení zneužívání práva na poradenskou pomoc (tzv. „poradenská turistika“) – zavést princip jednoho doporučení,
- racionalizovat systém pomůcek – změna sazebníku (ceny neodpovídají realitě), odstranění ze samotné vyhlášky z důvodu možnosti daný systém aktualizovat, doplňovat,
- zařazování žáků se SVP do hlavního vzdělávacího proudu pouze na základě školského zákona (duplicita s vyhláškou č. 27/2016 Sb.),
- zmírnění administrativní zátěže,
- zpřehlednění popisu organizace vzdělávání, a to odstraněním § 18 vyhlášky č. 27/2016 Sb.,
- přizpůsobit dobu poskytování PO a terénních rediagnostik potřebám dítěte a potřebám

- praxe – předcházet zbytečnému diagnostikování → prodloužení termínu vyšetření,
- zrušení jednodruhovosti škol (ne tříd/skupin),
- zavedení podmíněné finanční náročnosti, kompenzačních pomůcek a AP – přesunout část zodpovědnosti na ředitele škol (zlepšení efektivity).

Rámcový postup – do konce dubna 2018 upravit vyhlášku č. 27/2016 Sb. a dosáhnout její platnosti od 1. 9. 2018 a dále MŠMT bude pracovat na sběru podnětů ke školskému zákonu i zákonu o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb. (rámcově by měl být dokončen do konce roku 2018 s uvažovanou platností od roku 2019). V návaznosti na změnu školského zákona dále provést další úpravy ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., které nelze bez změny školského zákona udělat.

Mgr. Zilcher: Klade důraz na zvyšování kompetencí pedagogů; dotaz zda se plánují výraznější změny v DVPP, příp. kariérním řádu.

Mgr. Faltýn: Pozornost bude zaměřena i na zkvalitnění DVPP.

Mgr. Doležilová: Upozorňuje na skutečnost, že právní předpisy nikdy nepracovaly s diagnózou – toto je proti zákonu.

Mgr. Odehnal: Nacenení pomůcek v příloze vyhlášky a dát větší rozhodovací kompetenci ředitelům je krok nesprávným směrem.

PM: Vznik rozdílů mezi prostředky, jež jsou připsány na inkluzi a prostředky, které jsou skutečně na inkluzi využity.

Mgr. Faltýn: Je zapotřebí udělat revizi systému pomůcek – ČŠI zjistila značné rozpory v tomto systému, požadavek vypuštění pomůcek do 500 Kč, budou hrazeny z ONIV.

Mgr. Košnar: Žáci se sociálním znevýhodněním – rozvojový program byl ukončen do roku 2017, jak bude podpora poskytována dále?

Mgr. Faltýn: Rozvojový program byl pro zájem prodloužen, podpora by dále měla být poskytována z podpůrných opatření.

Mgr. Chmelíř: Pokládá dotaz, zda by nebyli přínosnější speciální pedagogové než asistenti pedagoga, poukazování na fakt, že vysoké školy produkují málo speciálních pedagogů – pedagogů; požadavek vytvoření tabulky ke každému zdravotnímu postižení, zapracovat mimo vyhlášku.

Mgr. Faltýn: Věcná revize; co se týče problematiky speciálních pedagogů – vyžadováno dlouhodobé řešení.

Mgr. Bazalová: Uvádí, že v některých školách sociálně vyloučených lokalitách (zejména v Ostravě) se osvědčilo zapojení sociálního pedagoga a školního asistenta.

Mgr. Pícl: Na tuto problematiku jsou vytvořené přímo šablony dotované z OPVVV.

Mgr. Zelenka poděkoval všem zúčastněným a rozloučil se s hosty.

Datum: 26. března 2018

Zapsala: Mgr. Jana Hradílková